

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Datalagring och integritet (SOU 2015:31)

Riksdagens ombudsmän (JO) har beretts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet *Datalagring och integritet* (SOU 2015:31). Jag får med anledning av detta anföra följande.

Den svenska regleringens förenlighet med EU-rätten

Den svenska datalagringens förenlighet med Europakonventionens bestämmelser och EU-rätten är föremål för prövning av Kammarrätten i Stockholm i mål nr 7380-14. Kammarrätten beslutade den 28 april 2015 att inhämta ett förhandsavgörande från EU-domstolen. Begäran om förhandsavgörande gäller såväl frågan om kravet på lagring av uppgifter i sig som om bestämmelserna om de brottsbekämpande myndigheternas tillgång till dessa är förenliga med EU-rätten. Mot bakgrund av detta avstår jag från att beröra de analyser som i dessa avseenden redovisas i betänkandet.

Inhämtningslagen

De brottsbekämpande myndigheternas tillgång till lagrade datatrafikuppgifter i en förundersökning har försetts med en viktig rättssäkerhetsgaranti – de kräver beslut av domstol (27 kap. 21 § rättegångsbalken). Motsvarande krav finns dock inte i underrättelseverksamheten. Där är det istället den myndighet som vill ta del av uppgifterna som beslutar om detta (4 § inhämtningslagen).

En förundersökning omges av ett tydligt regelverk med ett flertal rättssäkerhetsgarantier, medan underrättelseverksamheten i stort sett är oreglerad och i flera avseenden svårkontrollerad. Underrättelseverksamheten är också mycket känslig. Verksamheten gäller situationer där de brottsbekämpande myndigheterna med olika grad av styrka misstänker att brottslig verksamhet pågår eller planeras, men utan att det finns några konkreta brottsmisstankar. Vid sådana förhållanden är det oundvikligt att närgångna uppgifter om personer som senare visar sig sakna all koppling till brottslig verksamhet ibland kommer att behandlas. Uppgifter om personer som inte själva misstänks för brottslig verksamhet behöver också behandlas. På grund av misstankarnas låga grad av konkretion kommer det också många gånger att behöva samlas in betydligt fler

och mer närgångna personuppgifter än i den brottsutredande verksamheten. Enligt min uppfattning är därför behovet av väl fungerande rättssäkerhetsbestämmelser extra stort i underrättelseverksamheten.

Genom bestämmelserna om lagring av datatrafikuppgifter kan de brottsbekämpande myndigheterna få tillgång till omfattande och känsliga uppgifter om i princip alla personer som vistas i Sverige. För att höja rättssäkerheten vad gäller användning av datatrafikuppgifter har det vid underrättelseverksamhet införts ett krav på att beslut ska anmälas till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden senast en månad efter att ärendet om inhämtning har avslutats (6 § inhämtninglagen). En efterhandskontroll kan därmed göras. Med beaktande av de lagrade uppgifternas omfattning och känslighet och till den svaga regleringen av underrättelseverksamheten är det dock tveksamt om detta är tillräckligt. Ur ett integritetsperspektiv vore det ideala om de brottsbekämpande myndigheternas tillgång till trafikdatauppgifter föregicks av en prövning av ett fristående organ. Den uppfattningen har tidigare framförts av dåvarande chefsJO Mats Melin (se JO:s yttrande den 18 maj 2009 över betänkandet *En mer rättssäker inhämtning av elektronisk kommunikation i brottsbekämpningen*, dnr 975-2009).

I det remitterade betänkandet redogörs för ett antal problem med ett sådant arrangemang (se s. 287 ff.). Utöver vissa praktiska problem lyfts det fram principiella invändningar mot att anförtro en sådan beslutanderätt åt allmän domstol eller åklagare p.g.a. deras ställning i rättsprocessen. Jag delar utredningens slutsatser om allmän domstol och åklagare, och liknande argument gör sig gällande vad gäller att anförtro en sådan beslutanderätt åt en tillsynsmyndighet. Utifrån vad som framförs i betänkandet framstår det också som tveksamt om det på annat sätt går att införa en praktiskt fungerande ordning med en föregående prövning av ett från de brottsbekämpande myndigheterna fristående organ.

För att stärka integritetsskyddet bör möjligheterna att hämta in datatrafikuppgifter förses med andra, ytterligare rättssäkerhetsgarantier. Det kan t.ex. övervägas att tidigarelägga underrättelseskyldigheten enligt 6 § inhämtninglagen, eventuellt förenat med en möjlighet för tillsynsmyndigheten att på lämpligt sätt initiera en överprövning av beslut att hämta in uppgifter. Kraven i 5 § inhämtninglagen, att den brottsliga verksamheten ska anges i beslutet, bör vidare förtydligas på det sätt som Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden har föreslagit (se betänkandet s. 299). En skärpning av regleringen av beslutanderätten inom de aktuella myndigheterna bör enligt min mening också övervägas, dels när det gäller beslutsnivån inom myndigheterna, dels på så sätt att beslut ska fattas av personer som inte arbetar med eller på annat sätt deltar operativt i det aktuella underrättelseärendet. Mot bakgrund av de särskilda förhållanden som gäller för Säkerhetspolisens verksamhet framstår behovet av en sådan skärpning inte som lika starkt där.

Övriga författningsförslag

Jag har inga synpunkter i övrigt på förslagen i betänkandet.

Cecilia Renfors

Jens Västberg